

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 49. 298–302. 2005.

Történelmi visszatekintés az erdélyi gyógyszerészet női képviselőire

Dr. Péter H. Mária

A magyarországi gyógyszerésznőkkel, oktatói és tudományos munkásságukkal már többen foglalkoztak a *Gyógyszerészet* hasábjain. Így *Bánóné Fleischmann Mariann* a gyógyszerészeti gyakorlat és a tudomány első női művelőiről [2] értekezett, *Kata Mihály* a gyógyszerésznők hivatástudatát és szakmánk életében betöltött szerepüket mutatta be [6], *Kovácsné Balogh Judit* pedig egy történelmi áttekintést közölt az egyetemi szintű képzésükről [7]. Jelen közlemény célja, hogy az első magyar gyógyszerésznő, *balkai Thinagl Szerafin** kapcsán, aki 1903-ban szerezte diplomáját Kolozsváron, visszaemlékezzünk arra a nehéz, küzdelemre, amelynek folytán a nők előtt megnyílt a lehetőség, hogy a gyógyszerészetben egyre nagyobb szerepet vállalhassanak.

Sokáig minden próbálkozás kemény ellenállásba ütközött, a hivatalos szervek részéről sem volt egyöntetű a támogatás. De végül is bebizonyosodott, hogy a nők is alkalmasak erre a pályára. Száz év elteltével nemcsak a közel egy évtizedes küzdelemre érdemes visszatekintnünk, hanem néhány erdélyi gyógyszerésznőről is meg kell emlékeznünk, akik az első, Kolozsváron oklevelet nyert gyógyszerésznőt követve a mindennapi gyógyszerértékesítési munkájukkal, tudományos vagy oktatói tevékenységükkel hozzájárultak szakmánk kiteljesedéséhez.

Thinagl Szerafin volt az első és egyedüli nő, aki a kolozsvári Ferencz József Tudományegyetemen (FJTE) az 1902/1903-as tanévben gyógyszerész oklevelet kapott [11], megelőzve a pesti egyetem első okleveles gyógyszerésznőjét, *Légrádi Erzsébetet*. Az azóta eltelt száz évben a gyógyszerésznők száma olyan mértékben nőtt, hogy sokan ma már a szakma elnöiesedéséről beszélnek. A 2002/2003-as tanévben, a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen (MOGYE), ami tulajdonképpen az FJTE Orvosi Karának jogutódja, az 55 végzős között 23 (41,8%) gyógyszerészhallgató nő volt. De voltak tanévek, amikor ez az arány sokkal magasabb, közel 100%-os volt [1], nemcsak marosvásárhelyi viszonylatban, hanem a testvérintézetekben is.

Történelmi visszatekintés

Már jóval a gyógyszerértékesítés megjelenése és az egyetemi gyógyszerészképzés előtt közismert volt a nők szerepe a nevelésben és a gyógyító munkában. Visszatekintve már a XVI. századtól találunk példákat arra, hogy erdélyi nagyszonyok orvosoktól kapott tanácsok alapján közvetlen környezetükben gyógyító munkát végeztek és gyógyszerekkel látták el a rászorulókat. E vonatkozásban meg kell említenünk néhány példát, melyek igazolják, hogy a nőknek a gyógyításban vállalt szerepe milyen régi keletű. *Károlyi Zsuzsannának* (1585–1622), *Bethlen Gábor* erdélyi fejedelem feleségének házi gyógyszeréről és annak gyógyszerrel való ellátásáról a korabeli okiratok említést tesznek. Hozzá hasonlóan *Apafi Mihály* felesége, *Bornemissza Anna* (1630 körül–1688) „*orvosságos könyve*” is arról tanúskodik, hogy nemcsak tanácsaival, hanem gyógyszerekkel is segítette a rászorulókat, így a XVII. század kedvelt gyógyszerét, az *Aqua vitae aurae-t* is gyakran ajánlotta. *Árva Bethlen Kata* (1700–1759) olthévi otthonában „*kivált a szem fájdalmait bölcsen orvosolta*” – írja róla *Bod Péter*. *Teleki Sámuel* felesége, *iktári Bethlen Zsuzsanna* (1752–1797) saját könyvtárának ma is fellelhető „*orvosságos*” és „*füves*” könyvei is a gyógyítás elsajátítását szolgálták [10, 12].

Az egyetemi gyógyszerészképzést megelőzően nem is merült fel annak lehetősége, hogy a patikákban nőket alkalmazzanak. A XIX. század végéig egyetemi tanulmányokat nem végeztek nők. Bár Európa néhány államában az egyetemek kapui már megnyíltak előttük (Franciaország 1863, Svájc 1867–1876, Belgium 1890), de az Osztrák-Magyar Monarchia nemcsak elzárkózott, hanem kimondottan ellenezte is a nők egyetemi tanulmányait. Magyarországon először 1872. január 12-én, a Természettudományi Társulat közgyűlésén *Eötvös Loránd* indítványt tett a női egyenjogúság mellett, javasolván, hogy a Társulat alapszabályában a „*férfiak*” szót helyettesítsék „*egyének*” megnevezéssel. Azonban ezt a csekély változtatást is csak egy év múlva fogadták el, és akkor is 9 ellenszavazattal [8].

A nőknek a gyógyszerészi pályán való alkalmazása ellen a *Gyógyszerészeti Hetilap* 1893. szeptember 17-i száma erélyes tiltakozást adott közre: „*Időnként előfordul, hogy némelyek különös előszeretettel szeretnek foglalkozni azon eszmével, hogy a nők alkalmaztassa-*

*A *Gyógyszerészet* 2005. februári számában megjelent Tabló – Kolozsvár, 1903; Gyógyszerész-életutak a XX. századból c. dolgozat közli az 1903-ban Kolozsváron végzett *balkai Thinagl Szerafin* életrajzát.

nak mint gyógyszerészek, és pótolják azon hiányt, mely kétséget kizárólag maholnap pályánkon bekövetkezhetik. Számítlan okunk van, hogy a gyengébb bánásmódhoz szokott nők alkalmaztatása ellen állást foglaljunk, de kénytelenek vagyunk beismerni, ha a közegészségügy érdeke megkívánná, készek leszünk arra, hogy utat nyissunk nekik pályánkhöz. A mi véleményünk az, hogy a nők alkalmaztatására még szükség nincs, és hisszük, hogy ezentúl sem lesz.”

1894 novemberében *Lengyel Alajos Női gyógyszerészeti tanfolyam* címmel tartott előadásában javaslatot tett egy kétéves időtartamú, külön női gyógyszerészeti tanfolyam megszervezésére, de ugyanekkor jelezte, hogy az itt szereshető oklevél nem jogosíthatná fel a nőket gyógyszerészeti vezetésére.

1895. január 31-én a képviselőházi ülésen *Wlassics Gyula* akkori vallás és közoktatásügyi miniszter a női emancipációt képviselő Mária Dorottya Egyesület elnöknője, *gróf Csáky Albiné* kérésére felvetette, hogy célszerű lenne a gyermek-, a nőorvosi és a gyógyszerészeti pályára nőket is kiképezni. Kedvező fogadtatásra talált javaslata [3] s ezt követően már 1895. február 14-én a minisztérium 65.719. sz. alatt átiratot intézett az egyetemek tanácsaihoz és szakvéleményadásra szólította fel őket e kérdésben. Elsősorban a tudományegyetemek Bölcsészeti és Orvosi Karához fordult, tegyék tanácskozás tárgyává, hogyan valósítható meg a nők számára gyógyszerészeti oklevél elnyerése, milyen lehetőség van a nők latin nyelvismeretének megszerzésére [2, 7].

A budapesti Tudományegyetem Orvosi Kara az 1895. április 2-án tartott ülésén választ fogalmazott meg a miniszteri átiratra, kifejtve, hogy nincs szükség arra, hogy orvosnőket és gyógyszerésznőket képezzenek. Ezzel egyértelműen állást foglaltak a nők orvosi és gyógyszerészeti pályára bocsátása ellen [2].

Wlassics Gyula miniszter 1895. március 10-én ebben az ügyben a Magyarországi Gyógyszerész Egylet (MGYE) elnökségétől is szakvéleményt kért. Ezért az elnökség az akkori 24 járás vezetőségéhez kiküldte a miniszter átiratát és állásfoglalásra szólította fel őket. A visszaérkezett válaszokat az 1895. június 7-én tartott ülésen értékelték ki: 5 járás mellette, 13 ellene voksolt és 6 nem nyilatkozott erről a problémáról [4]. Ezek után az Egylet igazgatósága megvitatta a beérkezett válaszokat, négyen a javaslat ellen, ketten mellette szavaztak és így elutasító válaszukat a 11248/1895. számú leiratban közölték a minisztériummal. Ebben állásfoglalásukat a következő „*Argumentumok*”-ban adták meg [17], melyekből kitűnik az akkori kor szemlélete, a nők iránti előítélet:

a) a nők fizikai gyengesége, anatómiai és fiziológiai sajátosságai,

b) erkölcsi aggályok (a férfi kollégákkal való együttlét, a férfi nemibeteg receptjeinek kiszolgálása),

c) kimerültség, bágyadtság esetén veszélyeztetett a mérgekkel való foglalkozás,

d) a recept-titok megőrzésére csak kevesen lennének képesek,

e) a pálya tekintélye csökkenne, sokan a szép gyógyszerésznő miatt keresnének fel egy patikát, ez lealacsonyítaná a gyógyszerésztartat a kávéház vagy a cukrászda szintjére,

f) a gyógyszerészeti munka elvonná a nőket az „igazi hivatásától” stb.

Ezzel egyidőben a szaksajtóban is, számos cikk jelent meg, melyek *pro* vagy *contra* véleményt fogalmaztak meg a nők gyógyszerésztartarban való alkalmazásával kapcsolatban. *Matolcsy Miklós Könyv- és irodalmi gyűjteménye* szerint 1892. és 1908. között 23 cikk foglalkozott ezzel a kérdéssel [9]. Ezek többnyire a *Gyógyszerészeti Hetilapban* és a *Gyógyszerészeti Közlönyben* jelentek meg. Kis részük pozitívan vélekedett, mivel a nőkben az olcsóbb munkaerő lehetőségét látták, nagyobb részük azonban ellenezte, a nők gyengébb fizikumára, labilis idegrendszerére hivatkozva. Voltak, akik a nők iskolázottságában láttak akadályt, mivel a fiúgimnáziumok anyaga eltért a leányiskoláéktól (pl. ez utóbbiban latint nem tanítottak).

A szaksajtóban megjelent viták miatt 1895. június 27-én az MGYE közgyűlése ismét foglalkozott a nők gyógyszerészeti pályára való engedésének kérdésével [17]. Ekkor már bizonyos engedményeket tettek, de még mindig megszorításokkal. A következő öt pontból álló javaslatot terjesztették elő:

1. A nők gyakorlati idejükét csak családtagjaik körében végezhetik.

2. A nők is kaphatnak gyógyszerész oklevelet, de önálló gyógyszerészeti vezetésére jogot nem nyerhetnek.

3. Családtagjaik elhunytával a gyógyszerészeti átruházható reájuk.

4. Ha a családban levő (férfi) gyógyszerész elhunytakor még nincs oklevelük, akkor nem kérhetik a jog átruházását, csak oklevelük megszerzése után.

5. Személyes felelősségű működési jogot javasoltak számukra, de birtoklási jogosultság nélkül. Végül ebben az ügyben 1895. december 31-én a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium 72.039 sz. rendeletével született döntés, amely így hangzott: „*Ő császári és apostoli királyi felsége, 1895. évi november hó 18-án, Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával előterjesztésemre legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a nőknek bölcsészeti, orvosi és gyógyszerészeti pályákra léphetése céljából az illetékes felsőbb tanintézet meghallgatása alapján – esetről-esetre engedély adassék, és részükre, miután tanulmányaikat a fennálló szabályok értelmében sikerrel befejezték, a képesítő oklevél kiadassék*” [2].

Alig három nappal e rendelet megjelenése után már három nő adta be kérvényét a gyógyszerészeti tanfolyamra, de a bölcsészetre és az orvosi karra is voltak jelentkezők.

Erdélyi vonatkozások

Kolozsváron az FJTE Matematika-Természettudományi Karára az első nő 1897-ben, az Orvosi Karra 1900 őszén iratkozott be [14]. Ugyanitt, az 1902/1903-as tanévben kapott először nő gyógyszerész oklevelet *Thinagl Szerafin* személyében, aki már 1901-ben, szintén elsőként a gyakornoki vizsgát is letette. 1903. június 18-án avatták gyógyszerésszé, miután a szigorlatát kitüntetéssel tette le [11]. Ennek a szaksajtóban nagy visszhangja volt, a *Gyógyszerési Hetilap*, a *Gyógyszerési Közlöny* is örömmel üdvözölte, életrajzát is közre adta [18].

Budapesten 1905 májusában öt nőt avattak gyógyszerésszé, köztük *Légrády Erzsébetet*, aki később a doktori fokozatot is megszerezte [15]. Pár évvel később ugyanitt erdélyi származásúakat is avattak, így például 1908-ban a zilahi születésű *Halmágyi Ilonát*, aki az első gyógyszerértulajdonos gyógyszerésznő volt Erdélyben, 1910-ben pedig *Dósáné Fáy Elvirát*, aki 1911. és 1913. között Kolozsváron az egyetemi gyógyszerértár tanársegédje volt, majd Maroshévízen gyógyszerértulajdonos.

Lassanként a nők gyógyszerészként való alkalmazásáról a közvélekedés kezdett megváltozni. Az 1900-as években már a szaklapok több cikkben ajánlják ezt a hivatást és elismeréssel nyilatkoznak a nők alkalmazásáról. Kolozsváron *Genersich Antal* az FJTE rektora 1911. május 13-án, a következőket mondta: „2133 nő-hallgatónak az egyetemre való felvétele folytán semmiféle inconventientia nem volt érezhető [...] a nők szorgalma, tehetsége és előmenetele nem gyatrabb a férfiakénál”. Azonban még mindig voltak ellenzők is. Az ellenvéleményt nyilvánítók között volt *Rigler Gusztáv*, aki 1917-ben rektori székfoglaló beszédében a nők „*egyetemre tódulása*” ellen lépett fel, kijelentvén, hogy „*a nő mindig nő marad [...] akinél az érzés az első és azután jön az ész*” [16].

Végül is beigazolódott, hogy a nők is alkalmasak egyetemi tanulmányok végzésére és megfelelnek a gyógyszerészi pályán. Egyre több nő választotta hivatásának a gyógyszerészetet, az egyes évfolyamokon tanulók létszámához viszonyított arányuk is növekedett, főleg az I. Világháború idején, amikor a férfiak hadba vonultak és a női munkaerőre egyre nagyobb szükség lett [14, 19]. A kolozsvári FJTE-en az 1902/1903-as tanévtől kezdve egészen 1919-es, a megszűnéséig több mint 30 nő kapott gyógyszerész oklevelet. Ezek nemcsak erdélyiek voltak, hanem az akkori Magyarország egész területéről jöttek ide tanulni [14]. Voltak akik csak az első tanévet járták itt, mások pedig csak a másodikra jöttek Kolozsvárra. Néhányuknak megpróbáltuk további sorsát követni [20]. Adatainkat levéltári dokumentumok [14] és az FJTE Almanachjainak [15] alapján az **I. táblázatban** mutatjuk be.

A trianoni döntés után az Erdélyben maradt magyar nemzetiségű nők közül sokan Kolozsváron a román tan-

nyelvű I. Ferdinand Király Egyetemen végezték tanulmányaikat, majd 1934., a kolozsvári gyógyszerészképzés megszűnése után Bukarestben az önálló Gyógyszerészi Karon. Néhányuk később évtizedeken át egy-egy erdélyi gyógyszerértárt tulajdonosként vezetett, sőt voltak olyanok, akik az egyesületi életben is részt vettek. Példaként néhányat megemlítnék azok közül, akik Kolozsváron tanultak:

Mártonfiné Pápai Zsófia (1904–2000), 1927-ben kapott oklevelet, majd gyógyszerértárvezető ugyanitt, 1950-től pedig Marosvásárhelyen. *Nits Júlia* (1904–1993) 1928-ban szerzett oklevelet, élete végéig csak a szakmának élt Szamosújváron, majd Désen. *Dr. Ferencz Vilma* (1906–1996) 1929-ben kapott oklevelet, egy ideig ugyanitt, 1934 után pedig Bukarestben tanársegéd, majd 1938-ban doktori fokozatának megszerzése után Székelyudvarhelyen nyitotta meg saját gyógyszerértárt, az államosítás után a betegsegélyzői patikát, később pedig kémiai-toxicológiai laboratóriumot vezetett 1976-ig. A bukaresti Gyógyszerészi Karon 1938 szeptemberében a marosvásárhelyi *Izmael Adrienn* (1914–1993) kapott oklevelet, később férje *dr. Ajtay Mihály* gyógyszerértárában dolgozott [10].

Az 1940–1944 között a Kolozsvárra visszatért FJTE-n 23 nőhallgató iratkozott be gyógyszerészi tanulmányai végzésére, azonban többségük az oklevelet már a Szegedre áttelepült egyetemen kapta meg.

Marosvásárhelyen a román tanügyi törvény értelmében 1948-ban létesült önálló Gyógyszerészi Kar a MOGYE keretében. Az első végzősök még Kolozsváron kezdték meg tanulmányaikat. 1950 és 2000 között a végzetek 82,80%-a gyógyszerésznő [1].

Gyógyszerértulajdonos gyógyszerésznők

Erdélyben az első nő, aki jogot kapott gyógyszerértár felállítására *Halmágyi Ilona* volt. A Szilágy megyei Zilahon 1884 márciusában született. Miután 1908-ban a budapesti egyetemen megkapta oklevelét, hazatért és 1909-ben Szilágynagyfaluban saját gyógyszerértárt nyitott Gondviselés néven. *Czitrom Vilma* 1889. március 18-án született az Udvarhely megyei Kissolymoson, 1912-ben Kolozsváron kapott oklevelet és 1918-ban Marosvásárhelyen a 6. gyógyszerértár megnyitására kapott jogot egykori kollégájával, *Weinrich Károllyal*. 1925-től temesvári gyógyszerértár tulajdonos. Őket követően, a kolozsvári FJTE egykori hallgatónői közül gyógyszerértárvezető lett még *Hints Vilma* Nyárad-szeredában (1915-től), *Mezőné Kain Eszter* Nagyváradon (1916-tól), *Sz. Gál Margit* Palotailván (1916-tól), *Csótiné Vékony Juliska* Aknasugatagon (1926-tól), *Tischlerné Palóczy Anna* Kolozsváron (1922-től), *Szilágyiné Huszár Ilona* előbb Máramaroszigeten (1924-től), később Szovátán [10].

I. táblázat

A kolozsvári FJTE-en 1903–1919 között tanult gyógyszerészhallgatók

Beiratkozott gyógyszerészhallgatók neve	Születési adatok: helység (megye) idő	Tanév		Későbbi munkahelyeik helység (megye)
		I.	II.	
Thinagl Szerafin	Nagyszombat (Pozsony), 1880. okt. 21.	1901/2	1902/3	Déva, Sárközüjlak, Isaszeg
Glockner Klára	Beszterce (Beszterce-Naszód) 1878. aug. 22.	–	1905/6	Beszterce (Beszterce-Naszód)
Hints Vilma	Nyárádszereda (Maros-Torda) 1886. ápr. 6	1903/4	1904/5	Nyárádszereda (Maros-Torda)
Réti Ella	Kolozsvár (Kolozs), 1879. aug. 1.	–	1905/6	
Thiess Eugénia	Nagyszeben (Szeben), 1876. júl. 12.	1905/6	1906/7	
Henter Juliska	ismeretlen	1906/7	1907/8	
Schönfeld Mária	ismeretlen	1906/7	1907/8	Taraczköz (Máramaros)
Molnár Ilona	Szászsebes (Szeben), 1887. aug. 12.	1908/9	1909/10	
Czitrom Vilma	Kissolyos (Udarhely), 1889. márc. 18.	1909/10	1910/11	Marosvásárhely, Temesvár
Fáy Elvira ⁵	Felsővisó, 1889. márc. 31.	1909/10	–	Kolozsvár, Maroshévíz
Onódi Veress Irén	Torockó (Torda-Aranyos), 1889. jún. 14.	–	1910/11	Torockó (Torda-Aranyos)
Kopp Alice	Kolozsvár (Kolozs), 1890. dec. 6.	1910/11	1911/12	Kolozsvár (U 1915. IV. 30)
Vékony Juliska (Csótiné)	Máramarossziget (Máramaros) 1879. okt. 24.	1910/11	1911/12	Aknasugatag (Máramaros)
Wirtzfeld Irén	Kunhegyes (Jász-Nagykun-Szolnok) 1890. dec. 6.	1910/11	1911/12	
Kain Eszter (Mezőné)	Naszód (Beszterce), 1889.	1911/12	1912/13	Nagyvárad
Müller Fülöp René	ismeretlen	1911/12	1914/15	
Keresztessy Sára (Orientné)	Nagykálló (Szabolcs m.), 1887. dec. 17.	1912/13	1913/14	Kolozsvár
Hollós Ida	Trszenc (Árva), 1885. ápr. 20.	–	1913/14	Lőrinczi (Nógrád)
Parragh Ibolya	Debrecen (Hajdú-Bihar), 1889. máj. 22.	1913/14	1914/15	Nagypalád (Szatmár)
Rettegthy Anna	Déva (Hunyad), 1891. aug. 20.	1913/14	1914/15	
Gál Margit	Nagyenyed (Alsó Fehér), 1893. jún. 10.	1914/15	1915/16	Palotailva (Maros)
Lengyel Gabriella ¹	Székelykeresztúr (Udvarhely) 1891. nov. 17.	1914/15	1915/16 drd 1917/18	Kolozsvár, Nagyvárad
Váry Vilma	Kolozsvár (Kolozs), 1891. júl. 26.	–	1915/16	Makfalva (Maros-Torda)
Fülöp Mária	Kisújszállás (Solnok), 1894. febr. 23.	1915/16	1916/17	Budapest VI. kerület
Kollarik Mária	Pusztá Kikló (Nyitra), 1893. szept. 7.	–	1916/17	
Lehrmann Gertrud	Szerdahely (Szeben), 1889. márc. 7.	–	1916/17	
Winter Elza	Kolozsvár (Kolozs), 1894. jún. 10.	1915/16	1916/17	
Doby Katalin	Simontornya (Tolna), 1895. szept. 15.	1916/17	1917/18	
Rosenfeld Ilona ²	Csikszentgyörgy (Csík), 1893. dec. 1.	1916/17	1917/18	
Déri Erzsébet ²	Szarvas (Békés), 1895. márc. 8.		drd. 1916/17	
Flittner Erika	ismeretlen	1916/17	–	
Horváth Margit	Pusztamizse (Jász-Nagykun-Szolnok) 1893. máj. 16.	1916/17	1918/19	
Palóczy Anna (Tischlerné)	Kolozsvár (Kolozs), 1897. aug. 10.	1917/18	1918/19	Kolozsvár
Zertes Elza Margit	Galac (Románia), 1893. dec. 26.	–	1918/19	
Wachs Katalin	Aranyosbánya (Torda-Aranyos) 1893. okt. 23.	1918/19	–	
Huszár Ilona (Szilágyiné) ³	Nyárádszereda (Maros-Torda) 1896. máj. 23.	1918/19	–	Máramarossziget, Szováta
Kálmán Anna	Nyíregyháza (Szabolcs) 1891. máj. 25.	1918/19	–	Záhony (Szabolcs)
Scholtz Komélia	Zólyomlípce (Zólyom) 1892. jún. 19.	1918/19	–	
Császár Irénke (Illyés J-né) ⁴	Marosvásárhely (Maros) 1895. szept. 26.	1918/19	–	Szováta, Makfalva (Maros-T.)
Bathóné Hollós Aranka	ismeretlen	1918/19	–	
Egyed Zsófia	ismeretlen	1918/19	–	

Megjegyzés: ¹ doktori fokozatot is megkapta 1918-ban

² rendkívüli hallgatók voltak az Orvosi Karon doktorandusként

³ oklevelet később 1922 októberében kapott Kolozsváron az 1. Ferdinand Király Egyetemen

⁴ oklevelet később 1922-ben Budapesten kapott

⁵ a második évet is már Budapesten járta, 1910-ben kapott oklevelet

– nem voltak beiratkozva, valószínű más egyetemen kezdték vagy folytatták a tanulmányaikat.

Gyógyszerésznők a tudomány szolgálatában

A nők tudományos munkára való alkalmassága mellett már 1899 tavaszán hitet tett a kolozsvári FJTE, amikor *Torma Zsófiát* tiszteletbeli bölcsészdoktori oklevéllel tüntette ki ismert régészeti tevékenységéért, autodidakta módon elsajátított ismereteiért [5]. Doktori képesítést a gyógyszerésznők a századforduló után kaptak. Kolozsváron az FJTE-en 1919-ig csak *Lengyel Gabriella* nyerte el (1918-ban) a doktori fokozatot, bár egyetemi társnői közül még rajta kívül ketten voltak beiratkozva az Orvosi Karra, mint doktorandus rendkívüli hallgatók. Az 1931/32-es tanévben az I. Ferdinand Király Egyetemen gyógyszerészdoktori fokozatot nyert el *Binder Soós Ilona*, Bukarestben pedig 1935-ben *Elekes Widder Erzsébet* és 1938-ban *V. Ferencz Vilma*. Később az 1950. január 17-i rendelet értelmében Marosvásárhelyen is lehetett a gyógyszerészeknek doktorálni. *Rác Kotilla Erzsébet* volt az első magyar gyógyszerésznő, aki *Kopp Elemér* professzornál a farmakognóziái tanszéken írt disszertációjával elnyerte a doktori címet. Ezt követően 2003-ig közel 20 gyógyszerésznőt avattak doktorrá a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Karon [10].

Bár nem szerzett doktori fokozatot, de az erdélyi gyógyszerészet történetében elvülhetetlen érdemeket szerzett *Keresztessy Sára* (1887–1982), *Orient Gyula* felesége, aki férjének állandó segítőtársaként hozzájárult ahhoz, hogy a közel 2000 darabból álló gyűjteményükkel megalapozzák a jelenleg is működő kolozsvári Gyógyszerésztörténeti Múzeumot [13].

Gyógyszerésznők az egyetemi gyógyszerészképzésben

Már a XX. század elején országos viszonylatban felmerült a lehetősége annak, hogy nőket egyetemi tanszékekre is alkalmazzanak oktatóknak. A kolozsvári FJTE-en leghamarabb 1906-ban vettek fel nőt gyakornoknak a növénytan tanszékére *Valentiny Elvira* személyében, akit 1912-ben adjunktussá léptettek elő. A gyógyszerészi oklevéllel rendelkezők közül az első nő *Fáy Elvira* (1889–1979) volt, akit az 1911/12-es tanévben neveznek ki az Egyetemi gyógyszerértárba gyakornoknak, majd a következő tanévben tanársegédnek. Őt követte *Kopp Alice* (1890–1915) az 1912/13-as tanévtől 1915-ig és *Lengyel Gabriella* az 1913/14-es tanévtől kezdődően 1919. október 1-jéig [16]. Trianon után a kolozsvári román tannyelvű egyetemen is volt alkalmazásban magyar származású gyógyszerésznő. *Parneu Renée* (1891–1974), aki egyetemi tanulmányait Budapesten végezte és ugyanott 1916. június 24-én avatták doktorrá [15], 1919-ben kinevezést kapott a kolozsvári Ferdinand Király Egyetem farmakognóziái tanszékére. Ezt a feladatát 1922-ig látta el, majd még

ugyanabban az évben gyógyszerértár felállítására jogot kért Temesvárra, ahol Csillag néven a város 18. gyógyszerértárát nyitja meg. *V. Ferencz Vilma*, miután 1929-ben az oklevélét a kolozsvári román tannyelvű egyetemen megkapta, 1931-ig ugyanott az Orvosi-biokémiai tanszéken tanársegéd volt, majd 1934-ig a Gyógyszerészi kémia és galenika tanszéken, ahol a gyógyszerészhallgatókat oktatta. A kolozsvári gyógyszerészképzés megszűnése után ezt a munkakörét Bukarestben az önálló Gyógyszerészeti Kar keretében is folytatta 1938-ig. Az 1940 és 1944. közötti periódusban a Szegedről visszatért FJTE gyógyszerértárban *Lászlóffyné Abrudbányai Katalin*, *Péterné Valentiny Matild*, *Soósné Barkó Ella* és *Zsigmond Irén* gyógyszerésznők vettek részt a gyógyszerészképzésben az egyetemi gyógyszerértár alkalmazottjaiként [16]. Az újabb rendszerváltást követően az 1948-ban létrehozott marosvásárhelyi Gyógyszerészi Kar első éveiben a már itt oklevelet kapott gyógyszerésznők közül többen bekapcsolódtak az egyetemi oktatásba, így említést érdemel *Rác Kotilla Erzsébet*, aki az első évektől végigjárva az oktatói státus minden lépcsőfokát tanszékvezető docensi minőségében gyógyszerhatástant tanított 1988-as nyugdíjazásáig. *Baloghné Lőrinczy Éva* (1924–2001) a Méregtani tanszék megalapítója és vezetője volt 1957–1977 között. A legtöbb gyógyszerésznő a Galenika, későbbi nevén a Gyógyszerészi technológiai tanszéken tanított, az elsők közül *Hickelné Szabó Ilona*, *Szánthó Karres Éva*, *Csath S. Zamfira*, *Csegedi Júlia Jolán* adjunktusok nevét emeljük ki. A Gyógyszerészi Karon a jelenleg oktató gyógyszerésztanárok közül pedig *Dudutz Gyöngyi* (ipari gyógyszerészet és biotechnológia), *Kincses Ajtay Mária* (méregtan és biofarmacia), *Kelemen Fazakas Hajnal* (gyógyszerészi kémia), *Sipos Sárosi Emese* (gyógyszertechnológia), *Varga Erzsébet* (farmakognóziái tanszék) nevét emeljük ki a teljesség igénye nélkül [10].

Összegezve az első gyógyszerésznő oklevelének elnyerése óta eltelt 100 évet, nyugodt lelkiismerettel megállapíthatjuk, hogy a nők „térhódítása” a gyógyszerészet minden területén eredményes és sikeres volt. Ma már ezt a szakmát el sem tudnánk képzelni nélkülük. 100 év alatt nemcsak eltűntek a nőkkel szemben tanúsított előítéletek, hanem kivívták férfi kollégáik elismerését, megbecsülését és bebizonyosodott, hogy alkalmasak erre a pályára. A magyarországi és az erdélyi példákon kívül, a sikeres gyógyszerésznőkre világviszonylatban is számos példát, bizonyítékot találunk a szakirodalomban.

IRODALOM

Az 1–20. sz. irodalmat kérésre a szerkesztőség az érdeklődőknek megküldi.

M. Péter H.: *Historical looking upon the female representatives of Transylvanian pharmacists*